

خدا بدو برکت

این کار در اصطلاح فقهی (تلقی و کبان) نامیده شده است.^(۱)
پرهیز از تبلیغات دروغین

مشتری حق دارد که از چند و چون کالایی که خریداری می‌کند آگاه باشد. از این رو تولیدکننده باید بکوشد تا تبلیغات درست به معرفی کالا و بیان ویژگی‌های آن بپردازد.

اگر چه تبلیغات امروزه معمولاً از فلسفه وجودی خود فاصله گرفته است و کارکرد اصلی آن به جای معرفی کالا به ایجاد نیاز کاذب تبدیل گشته است. باید در تبلیغات صرفاً به توصیف ویژگی‌های محصول پرداخت این امر می‌تواند حتی در قالب و شکل بسته‌بندی کالای تولیدی نیز بروز پیدا کند. نباید مشتری را گمراه کرد او حق دارد که واقعیت را در مورد کالایی که خریداری می‌کند بداند.

در آموزه‌های دینی به این مهم نیز توجه شده است: حسن بن مختار می‌گوید: به امام صادق (ع) گفتم ما کلاه می‌دوزیم و در لابه‌لای کلاه پنبه کهنه می‌گذاریم و چیزی از این بابت به خریداران نمی‌گوییم امام فرمود: من دوست دارم به خریداران بگویم که چه پنبه‌ای کار می‌کنی. (همان ص ۵۸۳)

اصول رفتاری در مصرف

اسراف از بزرگ‌ترین گناهان است. امام صادق (ع) فرموده است: کمترین اسراف بر زمین ریختن زیادی آب ظرف است و لباس نو را در جای لباس کار پوشیدن و ... است. (الحیاء، جلد ۴، ص ۳۱۰)

متأسفانه امروزه رواج فرهنگ مصرف‌گرایی در جامعه به اسراف و تبذیر دامن زده است و از آنجا که لذت مصرف می‌تواند زمینه‌ساز انواع اسراف‌ها باشد ضرورت اصلاح الگوی مصرف توصیه دائمی آموزه‌های قرآنی است: بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید که خدا اسراف‌کاران را دوست نمی‌دارد. (اعراف ۳۱)

بله رفتار اسراف‌کارانه را باید کنار گذاشت این کار علاوه بر اینکه نوعی ناسپاسی است هدر دادن منابع نیز هست چیزی که اسلام به شدت در مورد آن حساسیت دارد.

حفاظت از محیط زیست یک هنجار اقتصادی و اجتماعی مهم در آموزه‌های اسلامی است اسلام با تدوین قوانین مبتنی بر حفظ و سلامت محیط زیست به شدت به این مسئله اهتمام دارد و با پرهیز دادن از رفتارهایی چون اسراف، تبذیر و اتلاف و ... که در بهره‌برداری درست از طبیعت مشکل ایجاد می‌کند به این امر تأکید کرده است.

پی‌نوشت

۱. تلقی از ماده ملاقات کبان جمع راکب و به معنی سواران است و منظور از آن ملاقات با سواران یعنی کاروانیان تجاری است.

در تعالیم دینی در جهت تأمین امنیت اقتصادی از هرگونه نیرنگ و فریب در معامله به شدت نکوهش شده است. پیامبر (ص) فرموده است: هر کس کالای معیوبی را بفروشد بدون آن که عیبش را به خریدار گفته باشد، همواره در خشم خدا باشد و فرشتگان پیوسته نفرینش می‌کنند. (میزان‌الحکمه ۱۵ جلدی، جلد نهم، ص ۴۳۱۹)

پیامبر (ص) بر تلقی از گندم گذاشت که برای فروش گذاشته شده بود. پیامبر (ص) دستش را به داخل آن برد و انگشتانش به رطوبتی خورد فرمود این چیست؟ عرض کرد این رسول خدا باران به آن خورده است. حضرت فرمود چرا آن قسمت را رو قرار نداده‌ای تا مردم ببینند هر که با ما (یعنی مردم مسلمان) تزویر و نیرنگ به‌کار برد از ما نیست. (همان ص ۴۳۱۷)

البته این کار (نیرنگ و فریب) به شکل‌های دیگر نیز می‌تواند صورت گیرد از جمله فروش کالاهای تقلبی و نیز تبلیغات دروغین و مبالغه در بیان کیفیت کالاها و نیز در هم آمیختن جنس خوب و بد با هم رسول خدا (ص) به مردی بر خورد که طعامی مرغوب را با نامرغوب در آمیخته بود حضرت به او فرمود: چرا چنین کرده‌ای؟ گفت خواستم (همه آن) به فروش رسد حضرت فرمود: آن‌ها را از یکدیگر جدا کن که در دین ما غش (نیرنگ) نیست (همان).

پرهیز از کم‌فروشی

کم‌فروشی از آفت‌های مهم تولید و توزیع است که به تناسب موقعیت‌ها، مصادیق مختلفی پیدا می‌کند در قرآن مجید مکرر بر روی مسئله مبارزه با کم‌فروشی و تقلب در وزن پیمانانه تأکید شده است. پیمانانه را تمام بدهید و به دیگران زیان نرسانید و با ترازوی درست وزن کنید. (شعرا آیه ۱۸۱-۱۸۲ و نیز سوره انعام آیه ۱۵۲، هود آیه ۸۵)

تعیین سود عادلانه

تعیین سود عادلانه و وضع قیمت متناسب با هزینه تولید از اصول اخلاقی مهم کسب و کار است. قانع شدن به سود کم از دیگر ملاحظات رفتاری در کسب و کار است. چه بهتر که قیمت اعلام شده برای کالا رضایت طرفین معامله را جلب کند. درست است که وجود سود باعث حفظ خط تولید می‌شود اما منصفانه آن است که این سود عادلانه در نظر گرفته شود. سود عادلانه آن‌چنان که امام علی (ع) نیز در عهد نامه مالک اشتر در نهج‌البلاغه فرموده است آن است که به هیچ‌یک از دو طرف معامله زیان و اجحافی صورت نگیرد. (نامه ۵۳ نهج‌البلاغه)

هدف واسطه‌های ناسالم

برای حفظ سلامت و روند طبیعی عرضه و تقاضا یکی از پایه‌های اصلی نفی واسطه‌های غیر ضرور است. تجارت و بازرگانی کار و تلاشی است برای رساندن کالاها از مراکز تولیدی به دست مصرف‌کنندگان.

جامعه به این کار نیاز دارد و البته این کار افزون بر صرف نیروی انسانی، نیازمند سرمایه‌گذاری نیز هست از این رو این کار نوعی خدمت و سود حاصل از آن مشروع شمرده شده است این در حالی است که واسطه‌های غیر ضرور نه تنها خدمتی نمی‌کنند که عامل افزایش قیمت نیز هستند به همین دلیل در آموزه‌های اقتصادی اسلام به نفی این‌گونه واسطه‌های مخرب تأکید شده است در زمان حضرت رسول (ص) گروهی سودجو که سرمایه داشتند پیش از ورود کاروان‌های تجاری به شهر و با آگاهی از قیمت‌ها به استقبال آنان می‌رفتند و اجناس آن‌ها را خریداری می‌کردند سپس به شهر برگشته و کالاها را به قیمت و بهایی که دلشان می‌خواست عرضه می‌کردند پیامبر (ص) این عمل را نپسندید و دستور داد کسی به استقبال کاروان‌ها برود تا کاروان‌ها خود اجناسشان را بدون واسطه (و بدون دلال‌بازی) عرضه کنند.